

Befriaren San Martín

FÖR HUNDRA ÅR SEDAN, den 17 augusti 1850, dog José San Martín i Boulogne i Frankrike. Han hade då i nära tjugusju år varit landsflyktning; vid ett besök i hemlandet Argentina i slutet av 1820-talet hade han mötts med hän och förakt och därför omedelbart vänt tillbaka. I dag firas han som Argentinas nationalhjälte och den störste gestalten från de sydamerikanska frihetskrigens tid vid sidan av Simon Bolívar. En hel litteratur har uppstått kring San Martín, till stor del av helgonlegendens typ; bland dem som åvägabragt den postuma upphöjelsen märks Bartolomé Mitre, författare, stiftare av tidningen La Nación och argentinsk president på 1860-talet.

Situationen är snarast ordinär i sydamerikansk historia. Bolívar, chilenen O'Higgins och andra framstod under livstiden omväxlande som frihetskämpar och tyranner och var vid sin död fördrivna av de folk som tidigare hyllat dem som demokratiska caesarer; deras öden speglar sönderingen och obeständigheten i sydamerikansk politik, och att man långt efter deras död är enig om förhållanden som visar snarast att man i oron och brytningarna har behov av några nationella replipunkter. I andra hänseenden intar San Martín en särställning. Han var visserligen född i Sydamerika — som son till en spansk ämbetsman i det nuvarande Uruguay — men kom redan vid fyra års ålder till Spanien, där han sju år senare, år 1789, sattes i militärtjänst. Efter att ha deltagit i en rad fälttåg, bland annat i de strider som förde till kapitulatonen i Baylen, tog han år 1811 avsked med överstelöjtnants rang och reste till Argentina. Vad som drev honom till detta steg är osäkert: utebliven beföring, en känsla av att Spaniens kamp mot Napoleon var hopplös, förhoppningar om avancemang inom frihetsrörelsen i Sydamerika, som nu vunnit sina första framgångar. Hos denne spanske yrkesofficer kan sydamerikansk patriotism och frihetskänsla inte rimligen ha spelat samma roll som för Bolívar.

Även i Sydamerika förblev San Martín väsentligen militär. Av regeringen i Buenos Aires användes han som organisatör och utbildare; hans noggrannhet och hans förmåga att skapa disciplin gav de under hans befäl stående trupperna en särställning. Efter några år började han som militärbefälhavare

General San Martín.
Engelsk gravyr, 1821.

i Mendoza i västra Argentina att utforma och förbereda sin stora plan: en marsch över Anderna för att stürta det spanska väldet i Chile. I januari 1817 började denna aktion, som jämförts med — och säkerligen inspirerades av — Napoleons tåg över Alperna. På tre veckor lyckades San Martín föra sex tusen man femtio mil över Andernas högfjäll, i pass på över 4.000 meters höjd. Spanjorerna, som vilseletts genom skilda finter, besegrades, och den 14 februari intog San Martín i Santiago; chilenernas erbjudande att göra honom till guvernör besvarades med de berömda orden att hans arméer "stred inte för att erövra statsmakten, utan för att befria folken". Efter dessa framgångar uppträdde emellertid San Martín som egenmäktig arméchef; han avisade den argentinska regeringens order att återvända till hemlandet för att bekämpa de ständiga upproren och formade allt större planer för Sydamerikas befrielse.

År 1820 kom turen till Peru, den rikaste spanska provinsen i Amerika jämte Mexiko. Efter nya framgångar gav San Martín vika för den lockelse att bli statschef som mötte alla de sydamerikanska frihetshjältarna: han blev Perus "protektor" och uppträdde praktiskt taget som diktator. Slutet på hans bana kom emellertid snabbt och oväntat. I juli 1822 möttes de båda "befriarna", San Martín och den från ett segertåg i norr kommande Bolívar, i Guayaquil i det nuvarande Ecuador. Motsättningar uppstod: om befälet

över arméerna, om styrelsesättet i Peru. Av skäl som inte är klarlagda, kanske främst på grund av sjukdom, beslöt San Martín att helt trada tillbaka; han avsåg sig protektorskapet i Peru och befälet över sin armé, och då han mottogs med ovilja vid hemkomsten till Argentina avreste han till Europa. Utan tvingande eller i varje fall påtagliga skäl utbytte han diktaturen mot landsflykten. Detta handlingssätt, som kunde uppfattas som och kanske verkligen var ett bevis på självuppgifring, blev jämte marschen över Anderna en hörnsten i den San Martínska legenden. I sitt avskedsmanifest till Perus folk förklarade San Martín att han stridit blott för att "ge folken tillfälle att fritt välja styrelse", att han var trött på att bli beskylld för att söka en kungskrona och att "närvaron av en framgångsrik soldat, hur anspråkslös han än är, medför fara för nyligen upprättade stater".

Som militär synes San Martín ha varit betydande genom försiktighet, disciplin och minutiösa förberedelser; i de få drabbningar han utkämpade var hans armé kvantitativt och kvalitativt överlägsen. I sina politiska uttalanden hemföll San Martín ofta åt den antikiserande frihetsretorik som hörde tiden till, men han tycks ha haft mera sinne för nödvändigheten av en fast konstitutionell ordning än sina hjältekolleger, som — påverkade av revolutionen och Napoleon — svängde mellan demokrati och diktatur. För att ge stabilitet åt de sydamerikanska staterna var enligt hans mening en inskränkt monarki bäst. På den punkten — liksom i sin militära verksamhet — för han tanken till George Washington.

Det sagda är tillräckligt för att visa att den Perónska diktaturen, som i dessa dagar firar San Martín, har ringa anledning att söka rättfärdigande i hans namn. Jubileumsåret har också redan bjudit på egendomliga aktioner. Bland annat har man ålagt tidningarna att i varje nummer genom en särskild devis erinra om jubileet, och de tidningar som på grund av sin opposition mot Perón vägrat göra detta har indragits. Argentinas — och många andra sydamerikanska staters — tragedi belyses både av den statliga reklamen kring frihetshjälten och av de metoder med vilka han hyllas.

HERBERT TINGSTEN

17/8

Slavet vid Mabo. Titoretti av Géricault.

”Fakta” i Expressen

De reflexioner kring mina Tysklandsartiklar som hr D. M. Winter gjort i Expressen den 15 augusti finner jag inte skäl att stanna vid. De uppgifter som lämnas rörande två av Tysklands politiska ledare — praktiskt taget de enda sakuppgifterna i uppsatsen — måste jag emellertid beröra.

Om Schumachers närmaste man inom socialdemokratien, professor Carlo Schmidt, heter det:

Tar man som exempel professor Carlo Schmidt, Schumachers närmaste man, får man det intrycket att han aldrig har varit Hitleranhängare. Men under ockupationen av Frankrike var Carlo Schmidt icke förty ledare för den tyska civiladministrationen i Lille, där hans landsmän med sedvanlig grymhet avrättade den ena gisslan efter den andra!

I själva verket var Schmidt inte ledare av ockupationsförvaltningen i Lille; han var juridisk rådgivare i denna förvaltning. Vidare gjorde sig Schmidt i denna egenskap känd för sina humanitära insatser; enligt en bok om ockupationstiden i Lille av den franske prästen Detrez sökte Schmidt i samförstånd med fransmän hindra nazistiska övergrepp. ”Schmidt var en lidelsefull och aktiv antinazist, och som sådan räddade han många fransmäns liv och gjorde mycket för att motverka Gestapos och SS extrema åtgärder” (Melvin Lasky i Herald Tribune 10 augusti 1950). En internationell socialistkommission har i dagarna rentvätt Schmidt från alla misstankar. Schmidts hedrande verksamhet i Frankrike är så väl känd att jag inte ansåg mig behöva tala om den i mina artiklar.

Om presidenten Heuss uppges av hr Winter att han tillhör Freie Deutsche Partei. Något sådant parti finns inte; Heuss tillhör Freie Demokratische Partei. Möjligen åsyftar hr Winter det starkt konservativa Deutsche Partei. De viktigaste partierna i Tyskland bör skribenter i ämnet helst känna till.

Att Heuss skrev en av de främsta stridsskrifterna mot Hitler före maktövertagandet omnämns inte, men väl påstås att han 1939 skrev ”en entusiastisk artikel om det tyska anfall mot Polen i en känd nazitidskrift”. Den ifrågavarande artikeln publicerades i en gammal och välkänd liberal tidskrift, Die Hilfe, naturligtvis kontrollerad som alla andra publikationer; den är inte tillgänglig i Sverige. Om artikelns innehåll meddelar den tyske

presidenten till Dagens Nyheters korrespondent: ”Historien om min artikel togs upp av polska militärmissionen i Berlin för ungefär ett år sedan. En del kommunisttidningar deltog samtidigt i angreppet, som grundade sig på förfälskade citat ur en artikel av mig i månadstidningen Die Hilfe under rubriken ’Totaler Krieg’. Angreppet tillbakavisades av mig, och affären har sedan dess ansetts avfärdad.” — Vidare anmärker hr Winter att Heuss röstade för 1933 års fullmakts-

lag. Inom sin fraktion (statspartiet) röstade han mot den, men följde, enligt det i Tyskland vanliga fraktionstvånget, i riksdagen partiets majoritet.

Hr Winters vederhäftighet behöver ej ytterligare belysas.

HERBERT TINGSTEN